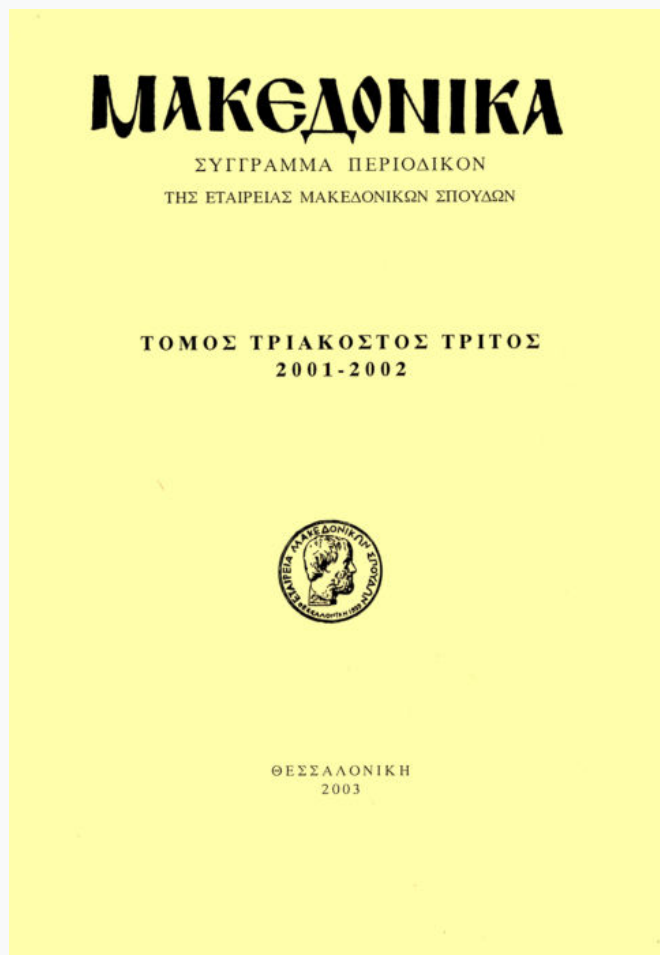

Μακεδονικά

Τόμ. 33, Αρ. 1 (2002)

Actes de Vatopédi I. Des origines à 1329. Édition diplomatique par J. Bompaire, J. Lefort, V. Kravari, C. Giros. Texte-Album (Archives de l'Athos XXI), P. Lethielleux

Ιωάννης Δ. Πολέμης

doi: [10.12681/makedonika.299](https://doi.org/10.12681/makedonika.299)

Copyright © 2014, Ιωάννης Δ. Πολέμης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Πολέμης Ι. Δ. (2002). Actes de Vatopédi I. Des origines à 1329. Édition diplomatique par J. Bompaire, J. Lefort, V. Kravari, C. Giros. Texte-Album (Archives de l'Athos XXI), P. Lethielleux. *Μακεδονικά*, 33(1), 366–368.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.299>

και τή Βόρειο Ήπειρο. Είναι χαρακτηριστικές οι περιπτώσεις των βλαχοφώνων ελληνικών οικισμών στην ΝΑ Βαλκανική (από τό Νυμφαίο, ως τό Φράνερι και τό Βυθι-κοῦκι και από τά βλαχόφωνα χωριά τῆς Ἡπείρου ως τή FYROM), όπου διακρίνει κανεῖς αὐτή τήν τυπική ἀρχιτεκτονική μορφολογία πού ἀναπτύχθηκε στήν εὐρεία ζώνη πού κάλυπτε γεωγραφικά ἡ ἀρχιεπισκοπή Ἀχρίδος. Τήν εἰσήγηση πλαισιώνουν δώδεκα φωτογραφίες μέ πυροσπίτα, οἰκίες κ.λπ. ἀπό τή Σαμαρίνα, τή Βλάστη, τή Φουρκα, τό Κρούσοβο, τό Μεγάροβο, τό Γκόπεσι, τό Νυμφαίο.

Τήν καθηγῆτρια τοῦ Α.Π.Θ. κ. Δέσποινα Τσούρκα-Παπαστάθη ἀπασχόλησε ἡ «Κοινωνική διαστρωμάτωση καί ἡ διοικητική ὀργάνωση τῆς Μοσχοπόλεως κατά τόν 17ο καί 18ο αἰ.». Παρουσίασε, ἔτσι, τήν κοινωνική δομή τῆς πόλεως μέ τίς τρεῖς τάξεις α) ἀριστοκρατία, β) ἔμποροι καί τεχνίτες καί γ) βοσκοί, ὑλοτόμοι, ἀγωγιάτες κλπ.), τίς συντεχνίες, ἀλλά καί τίς εὐθῆνες τῆς πρώτης τάξεως (τῶν προεχόντων) πού ἔδιναν τό ἐναυσμα τῆς μεταναστεύσεως καί τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς πόλεως μέ τά γεγονότα τοῦ 1735 καί 1769· ἀκολούθησε ἡ ἐξέταση τῆς πολιτικῆς διοικήσεώς της σέ σχέση μέ τό ὀθωμανικό σύστημα διοικήσεως, ἀφοῦ ἡ πόλη ὑπαγόταν τυπικά στόν μπουτεσέλιμη τῆς Κορυτσᾶς, στόν μπεῦλερ μπέη τῆς Ρούμελης καί στόν βεζύρη τοῦ Βερατίου, ἀλλ' ἦταν, κατά τόν ἱστορικό τῆς Μοσχοπόλεως Ἰωακείμ Μαρτινιανό, «αὐτόνομος καί αὐτοδιοίκητος». Ἐξετάζει, ἐπίσης, ἡ κ. Τσούρκα-Παπαστάθη τήν πολιτική καί διοικητική ὀργάνωση, τό συμβούλιο τῶν ἀρχόντων, τήν ἐπιτροπή τῶν γερόντων (1650-1919) τοὺς ἀρχοντες καί προεστούς, τό ἀνώτατο διοικητικό συμβούλιο, τό ἀνώτατο συμβούλιο τῶν συντεχνιῶν, τή συνέλευση.

Μέ τή μελέτη αὐτή κλείνει ὁ τόμος *Μοσχόπολις* πού πιστεύουμε ὅτι ἀποτελεῖ μία σημαντική συμβολή στήν ἱστορία ὀχι μόνον τῆς πόλεως, ἀλλά καί τῶν Βαλκανίων καί τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, ἀφοῦ αὐτή ἡ πανέμορφη πόλη τῆς Β. Ἡπείρου ὑπῆρξε ἓνα πολιτικόν, καί πνευματικόν κόσμημα τοῦ Τουρκοκρατούμενου Ἑλληνισμοῦ.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΘ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

Actes de Vatopédi I. Des origines à 1329. Édition diplomatique par J. Bompaire, J. Lefort, V. Kravari, C. Giros. Texte-Album (Archives de l'Athos XXI), P. Lethielleux, Paris 2001, pp. 475+LXXXV planches.

Ἡ ἔκδοση τοῦ πρώτου τόμου τῶν ἐγγράφων τῆς Μονῆς Βατοπεδίου σηματοδοτεῖ μία σημαντικώτατη πρόοδο στήν ἔρευνα τῆς ἀγιορειτικῆς ἱστορίας κατά τή Βυζαντινή περίοδο. Οἱ ἐκδότες μᾶς προσφέρουν ὄχι μόνον μία ἀπρὸς διπλωματική ἔκδοση, ἀντάξι των προηγουμένων ἐκδόσεων τῆς Ἰδίας σειρᾶς, ἀλλά καί μία λιτή πλούσια ὁμως, σέ πληροφορίες εἰσαγωγή γιά τήν ἱστορία τῆς μονῆς κατά τήν πρώτη φάση τῆς λειτουργίας της.

Στή σύντομη αὐτή παρουσίαση θά περιορισθοῦμε σέ ὁρισμένες παρατηρήσεις φιλολογικές, οἱ ὁποῖες προέκυψαν κυρίως ἀπό μία δειγματοληπτική ἀντιβολή ὁρισμένων ἀπό τά ἐκδιδόμενα κείμενα μέ τίς ἀντίστοιχες φωτογραφίες πού συνοδεύουν τήν ἔκδοση.

10, 1 *Εἰς ἀπανάσταται*. Στό κριτικό ὑπόμνημα διαβάζουμε *lege Εἰς*. Ἡ πρόταση ὁμως αὐτή νοηματικά δέν ἱκανοποιεῖ. Προτιμότερο θά ἦταν νά γραφεῖ: *lege Εἰ καί*. Το *Εἰ καί* εἰσάγει μία ἐναντιωματική πρόταση πού φθάνει μέχρι *το καί οἷς* (εἶναι ἄγνωστο τί πρέπει νά συμπληρώσουμε μετά), ἐνῶ ἡ ἀπόδοσή της ἀρχίζει μέ τό *δεῖ τούτω*. Τό

νόημα: Ἐάν καί ὁ μοναχικός βίος ἀποφεύγει κάθε ἐπαφή μέ τά ἐγκόσμια καί τίς γήινες μέριμνες, ὥστόσο χρειάζεται καί αὐτός τά ὕλικά ἀγαθά, γιά νά μπορέσει νά ἐκπληρώσει τόν στόχο του.

10, 2 *τῆς περιβρυθοῦσης ταύτης παχύτητος*. ἡ φωτογραφία δείχνει καθαρά ὅτι τό ἐγγράφο ἔχει στήν πραγματικότητα *περιβρυθοῦς* (ἡ λέξη καταχωρίζεται στό Λεξικό τοῦ Δημητράκου).

11, 1-2 *Τόν τῆς ιδίας μάνδρας ἐπιμελούμενον ... ἀποδεκτέον ἡγεῖται τὸ κράτος ἡμῶν καί ἔργον τίθεται προυργιαίτατον ἀποπληροῦν ὅσπερ ὑπέρ αὐτῆς αἰτούμενα φαίνεται*. Στή φωτογραφία τοῦ ἐγγράφου διαβάζουμε αἰτοῦ^{μν}. Ἐφόσον τό οὐδέτερο πληθυντικού ἀριθμοῦ αἰτούμενα δέν ἀναφέρεται πούθενά, εἶναι προτιμότερο νά διαβάσουμε αἰτούμενος, τό ὁποῖο ἀναφέρεται στήν προηγούμενη ἐπιθετική μετοχή τόν ἐπιμελούμενον.

15, 50 *ὡς κηρίον μέλιτος τὰ τούτου ἐντροφᾶν λόγια*. Πρβλ. *Παροιμία* 16, 24.

39, 6 *ἐξ ὀρθοῦ*. Θά ἦταν προτιμότερο νά τυπωθεῖ *ἐξορθοῦ*, πού ἀντιστοιχεῖ περισσότερο πρὸς τήν ἴδια τήν πρακτική τῶν ἐγγράφων, ὅπως γίνεται σαφές ἀπό τίς φωτογραφίες. Ἡ πρακτική αὐτή ἀκολουθεῖται σήμερα καί στίς ἐκδόσεις τῶν λόγιων βυζαντινῶν κειμένων. Ὑπάρχουν πολλές ὅμοιες περιπτώσεις, πρβλ. π.χ. καί 58, 10 *διὰ παντός*. Οἱ γραφεῖς ἀντιλαμβάνονταν αὐτά τά συμπλέγματα ὡς μία λέξη.

55, 9 Ἡ τελεία μετά τό ρῆμα *εἴρηται* καταστρέφει τό νόημα. Κανονικά πρέπει νά μετατεθεῖ μετά τῆ λέξης *χρηστότητος*: *Μετά γοῦν τῆς τοιαύτης πρὸς τὸ θεῖον καταφυγῆς ἥπει εἴρηται, ἔστι χρεία καί πολλῶν εὐχῶν καί δεήσεων καί ἐξ ἄλλων*. Ὁ αὐτοκράτορας ἐννοεῖ ὅτι ἐκτός ἀπό τίς δικές του προσευχές, εἶναι ἀπαραίτητες καί οἱ προσευχές τῶν ἄλλων.

55, 20 *κάν καί ταῦτα μηδέν πάντως ἕτερον ὅτι μὴν ἐξ ὅλης ψυχῆς ἰκεσία πρὸς τόν Θεόν*. Τό μὴν πρέπει νά διορθωθεῖ σέ *μή*. Μάλλον καί στό χειρόγραφο -ν δέν ὑπάρχει (ἡ φωτογραφία ὁμως δέν εἶναι πολύ καθαρή). Ἡ ἐκφραση *ὁ τι μή*, πού χρησιμοποιεῖται καί στά ἀρχαῖα ἑλληνικά (βλ. LSJ⁹ s.v. ὁ τι, II), εἶναι συνηθέστατη σέ Βυζαντινά λόγια κείμενα καί σημαίνει ἐκτός ἀπό.

55, 23-24 *ὁ [τῆρ]ων πάντα καί μετασκευάζων ἐπὶ τὸ βέλτιον*. Στό πανομοιότυπο τοῦ ἐγγράφου μετά τό ἄρθρο ὁ διακρίνεται μάλλον ἓνα π-. Ἐάν θυμηθοῦμε τό χωρίο τοῦ προφήτη Ἀμώς 5, 8 (*ὁ ... ποιῶν πάντα καί μετασκευάζων*), μπορούμε εὐκολα νά γράψουμε *π[οι]ων*.

55, 24 καί *εἰρηναίαν τὴν εἰς τὸ ἐξῆς ζωὴν ἡμῖν χαρισάμενος, ὡς ἀκαταίσχυντον [οὐσαν] τὴν μετὰ πίστειος ἡμῶν ἐλπίδα*. Τό ἐδάφιο εἶναι ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὴν *Πρὸς Ῥωμαίους* Ἐπιστολή 5,5. Ἡ μετοχή *οὐσαν* πού συμπληρώνουν μέ δισταγμοὶ οἱ ἐκδότες συντακτικά εἶναι μετέωρη. Θά περιμέναμε κανονικά μία γενική ἀπόλυτη. Εἶναι προτιμότερο, ὥστόσο, νά συμπληρώσουμε ἓνα ἀπαρέμφατο (*εἶναι, μεῖναι* ἢ ἄλλο παρεμφερές).

56, 1-2 *Τιμώτατε ἐν μοναχοῖς κύρ Νικόδημη, ἡ βασιλεία μου λογίζεται ὅτι ἀκριβῶς ἐπίσταται καί αὐτός ὡς αἰ [..] ἐχόντων τῶν πραγμάτων*. Ἐτι δέ καί *μη οὕτως διακειμένων τὰ πάντα εἰς Θεόν καί τὴν πανυπέραγον Θεοτόκον εἰώθει ἀνατιθέναι ἡ βασιλεία μου*. Ἐχόντας ὑπόψιν μας τό παραπλήσιο χωρίο τοῦ ἐγγράφου 55, 1-6, ὅπου ὁ Ἀνδρόνικος Β΄ τονίζει ὅτι καί στίς καλές καί στίς δύσκολες στιγμές ζητοῦσε πάντοτε τὴ θεία ἀρωγή, μπορούμε, ἀπαλείφοντας τὴν τελεία μετά τό *πραγμάτων*, νά στίξουμε καί νά συμπληρώσουμε ὡς ἐξῆς: *ὡς αἰ [εὐ μὲν] ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἐτι δέ καί μη οὕτως διακειμένων...* Ἀντί γιὰ τό εὐ θά ἦταν δυνατόν νά συμπληρωθεῖ καί *καλῶς*, ὁ χώρος ὁμοῦς τοῦ ἐγγράφου δέν δείχνει νά τό ἐπιτρέπει, ἐξ ὅσων μπορῶ νά κρίνω ἀπὸ τὴ φωτογραφία.

56, 3 δοκιμασίαν καὶ ταῦτα λογιζομένη Θεῷ, παιδεύοντος ἐν τούτοις κατ' ἔλεον ἡμῶς καὶ παρακαλοῦντος πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέφειν. Οἱ δύο μετοχές σέ γενική δέν φαίνονται νά ἑξαρτῶνται ἀπὸ κάπου. Πρέπει πιθανώτατα νά γράψουμε Θεοῦ (στή φωτογραφία δέν μπορῶ νά διαβάσω καθαρά τό σημεῖο αὐτό). Ἀπό αὐτὴ τῇ γενική ἑξαρτῶνται καὶ οἱ δύο μετοχές πού ἔπονται.

56, 7-8 ὥστε πάντας λέγειν τοὺς ὀρθοδόξους· «ἀληθῶς ἐγγὺς Κύριος τοῖς αὐτὸν ἐκ ψυχῆς ἐν ἀληθείᾳ ἐπικαλουμένοις, ποιήσας τῶν αὐτὸν φοβουμένων τὸ θέλημα καὶ τῆς αὐτὸν ἐπακούσας δεήσεως» - καὶ διαλύσαν τὰ σκυθρωπά καὶ πρὸς εὐφρόσυνα καὶ θυμῷ μετασκενάσαν αὐτά. Οἱ οὐδετέρου γένους μετοχές διαλύσαν καὶ μετασκενάσαν εἶναι ἐντελῶς μετέωρες. Στὴ φωτογραφία τό διαλύσαν δέν μπορεῖ νά διαβασθεῖ καθαρά, ἐνῶ τό μετασκενάσαν εἶναι μᾶλλον βέβαιο. Λογικά θά ἔπρεπε οἱ μετοχές αὐτές νά συμφωνοῦν κατὰ γένος μέ τίς δύο προηγούμενες (ποιήσας, ἐπακούσας), δηλαδή θά περιμέναμε διαλύσας καὶ μετασκενάσας (χωρὶς παῦλα μετὰ τό οὐσιαστικό δεήσεως). Πρβλ. καὶ τό χωρίο τοῦ προφήτη Ἀμώς πού παρατέθηκε στὸν σχολιασμό τοῦ χωρίου 55, 23-24.

62, 14-15 τῆς ἔπαινετῆς μετέχοντα καὶ καλῆς τῆς προθέσεως. Θά περιμέναμε στό κριτικό ὑπόμνημα τὴν ἑνδειξη: lege καλλίστης.

62, 37 Ἡ τελεία μετὰ τό μου πρέπει νά ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ κόμμα. Τό κόμμα ὑπάρχει καὶ στό ἴδιο τό ἔγγραφο, ὅπως φαίνεται καθαρά ἀπὸ τὴ φωτογραφία, καὶ χωρίζει τὴν αἰτιολογικὴ πρόταση ἐπεὶ ἐφθασεν ἀνεγείρας... (62, 27-37), ἀπὸ τὴν κύρια ἢ βασιλεία μου τὸν τοιοῦτον σκοπὸν ... (62, 37 κ.έ.).